

ORMAN ÜRÜNLERİ SEKTÖR RAPORU

Ağaç malzemenin, insan hayatındaki önemi çok sayıda gereksinimleri karşılamasından ileri gelmektedir. Bu malzemenin işlenmemiş halde yakacak odun dışında kullanım alanı sınırlıdır. Günümüzde 6.000'den fazla kullanım alanı olması sebebiyle, malzeme olarak önemli bir yere sahiptir.

Orman kaynaklarından sağlanan ürünler “oduna dayalı” ve “odun dışı” biçiminde temel bir ayrıma tâbi tutulmaktadır. Oduna dayalı ürünler, dikili haldeki ağaçların kesilmesi ya da budanması suretiyle elde edilen odunun çeşitli işlemlerden geçirilmesiyle elde edilen kereste, levha, kaplama, parke ve kağıt gibi son kullanım ürünleri ile, enerji elde etme gayesine yönelik yakacak odunlardır. Odun dışı ifadesi ise, hem çok çeşitli odun dışı bitkisel orman ürünlerine (reçine, mantar, çeşitli ağaç tohumları, ot-yaprak vb.) hem de ormana dayalı yine çok çeşitli hizmetlere (rekreasyon, karbon tutma, toprak koruma, biyolojik çeşitlilik vb.) işaret etmektedir.

Dünyada Ağaç Ürünleri Endüstrisi

Dünya'da üretilen ağaç ürünleri miktarı 2011 yılı itibarıyla yaklaşık 2,3 trilyon m³ tür. Ağaç ürünleri üretiminin çoğunluğunu tomruk, kereste ve talaş parçaları oluşturmaktadır (FAOSTAT, 2013). Dünya'daki ağaç ürünleri ihracatı incelendiğinde 2008 yılında 238 milyar USD olarak gerçekleşirken 2009 yılında bu rakam 188 milyar USD'ye düşmüştür. 2010 yılında 222 milyar USD olarak gerçekleşirken 2011 yılında da artarak 245 milyar USD olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılı itibarıyla ihracatçı ülkeler incelendiğinde ise 26 milyar USD ile ABD'nin ağaç ürünleri dünya ihracatında birinci sırada olduğu görülmektedir. ABD dünya ağaç ürünleri ihracatının %10'unu yapmaktadır. ABD'yi %8,9 pay ile Kanada, %8,5 ile Almanya, %6,9 ile İsveç, %5,7 ile Finlandiya, %4,8 ile Çin takip etmektedir.

Ağaç ürünleri ithalat rakamları ise 2009 yılında 191 milyar USD, 2010 yılında 231 milyar USD, 2011 yılında 258 milyar USD olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılı itibarıyla ülke bazında ithalat incelendiğinde ise 42 milyar USD ve %16,2 pay ile Çin birinci sırada gelmektedir. Çin'i sırasıyla %7,7 pay ile Almanya, %7,5 ile ABD, %5,42 ile Japonya, %4,2 ile İngiltere, %4 ile Fransa takip etmektedir. Ağaç ve orman ürünlerinden kerestede dünya genelinde yıllık üretim miktarı 406 milyon m³ düzeyindedir. Dünyanın en önde gelen kereste üreticisi ülkeler ise ABD, Kanada, Çin, Brezilya ve Almanya'dır.

Dünyada kereste üretimi 2009 yılında azalma göstermiş, 2009'dan sonra yine artış trendine geçmiştir. Dünya ticareti içerisinde kereste satışları 2009 yılında 23 trilyon USD dolayında ihracat işlemine konu olurken bu tutar 2010 yılında yükseliş kaydederek 2011 yılında yaklaşık 31 milyar USD olmuştur. Küresel ekonomik gelişmeler ve bilhassa inşaat sektörünün genel gidişatına bağlı olarak kereste ürünlerinin ticareti şekillenmektedir.

2011 yılı FAO verilerine göre en çok kereste ihracatı yapan ülke tüm kereste ihracatının %15,8'ini yapan Kanada'dır. Kanada'yı %10,6 pay ile İsveç, %9,6 ile ABD, %5,8 ile Almanya, %5,1 ile Avusturya, %4,8 ile Finlandiya takip etmektedir Dünya kereste ithalatı 2006 yılında 33,3 milyar USD iken, 2010 yılında 29,8 milyar USD

olarak kaydedilmiştir. 2011 yılı FAO verilerine göre; dünya kereste ithalatının %13,1'ini 3,8 milyar \$'lık değeriyle Çin Halk Cumhuriyeti yapmaktadır. Onu sırasıyla ABD (%12,2), Japonya (%7,8), İngiltere (%6,2) ve İtalya (%5,8) takip etmektedir. Türkiye ise 223 kereste ithalatçısı arasından dünyanın 37. kereste ithalatçısı olarak yerini almıştır.

Dünya kontrplak ihracatı incelendiğinde yıllar içinde inişli çıkışlı bir yapı izlediği görülmektedir. 2009 ekonomik krizinden sonra 2010 yılında 11,6 milyar USD olan kontrplak ihracatı 2011 yılında artarak 13,5 milyar USD olmuştur. Ülke bazında kontrplak ihracatı incelendiğinde 2011 yılı itibarıyla Çin 4,4 milyar USD, %32,5 pay ile birinci sırada geldiği görülmektedir. Çin'i sırasıyla %14 pay ile Endonezya, %12 ile Malezya, %6 ile Rusya, %4,4 ile Finlandiya takip etmektedir. Dünya kontrplak ithalatı incelendiğinde ise 2007 ve 2008 yıllarında dünya kontrplak ithalatının en üst seviyelere geldiği gözlenmektedir.

2009 ekonomik krizindeki ani düşüşten sonra 2010 yılında 10,5 milyar USD olan kontrplak ithalatı 2011 yılında 13,5 olarak gerçekleşmiştir. Ülke bazında kontrplak ithalatı incelendiğinde Japonya 2,3 milyar USD ile toplam dünya kontrplak ihracatının %18,6'sını yapmaktadır. Japonya'yı %10,5 pay ile ABD, %7,3 ile Almanya, %5,1 ile İngiltere, %4,3 ile Kore, %4 ile Çin takip etmektedir.

Dünya'da üretilen toplam ağaç ürünleri miktarı 2011 yılı itibarıyla 3 yaklaşık 2 trilyon m³'tür. Ağaç ürünleri üretiminin çoğunluğunu tomruk, kereste ve talaş parçaları oluşturmaktadır. (FAOSTAT, 2013) Ağaç ve orman ürünlerinden kerestede dünya genelinde yıllık üretim miktarı 406 milyon m³ düzeyindedir. Dünyanın en önde gelen kereste üreticisi ülkeler ise ABD, Kanada, Çin, Brezilya ve Almanya'dır.

Dünyada Mobilya Endüstrisi

Dünya mobilya ticaretinde temel olarak 60 ülke faaliyet göstermektedir. 2011 yılında dünya mobilya üretimi yaklaşık olarak 376 milyar USD değerindedir. Yüksek gelirli ülkeler dünya mobilya üretiminin %58'ini, orta ve düşük gelirli ülkeler ise %42'sini oluşturmaktadır.

Dünya'nın en büyük mobilya üreticisi, yaklaşık olarak 94 milyar USD değerindeki üretim ile Çin'dir. Çin'i sırasıyla yaklaşık olarak 56,4 milyar USD değerindeki üretim ile ABD ve 30 milyar USD değerindeki üretim ile bu sektörün tasarım merkezi olarak ifade edilen İtalya takip etmektedir. Dünya mobilya üretiminde ilk üç sırada yer alan ülkeler toplam üretimin %48'ini oluşturmaktadır. AB ülkeleri ise toplam üretimin %27'sini oluşturmaktadır.

ABD, İtalya, Almanya, Japonya, Fransa, Kanada ve İngiltere'nin yer aldığı 7 büyük ekonominin mobilya üretimi yaklaşık olarak 159 milyar USD değerindedir. Düşük

gelirli ülkeler arasında yer alan Çin, Polonya, Brezilya ve Vietnam'daki üretim yaklaşık olarak 116 milyar USD değerindedir. Çin'in sektörde öncü olduğu düşünüldüğünde Çin dışında kalan diğer 3 ülkenin üretimi yaklaşık olarak 22,5 milyar USD değerindedir ve bu ülkelerin dünya mobilya üretimindeki payı sadece %6'dır.

2008 yılında dünya mobilya tüketimi yaklaşık olarak 372 milyar USD değerindedir. Yüksek gelirli ülkeler dünya mobilya tüketiminin %68'ini, orta ve düşük gelirli ülkeler ise %32'sini oluşturmaktadır. Dünya'nın en büyük mobilya tüketicisi, yaklaşık olarak 78 milyar USD değerindeki tüketim ile ABD'dir. ABD'yi sırasıyla yaklaşık olarak 67 milyar USD değerindeki tüketim ile en çok üretici ülke olan Çin ve 26 milyar USD değerindeki tüketim ile Almanya takip etmektedir. Ekonomik krizin yaşandığı 2009 yılına kadar olan dönemde dünya mobilya ithalatı yıllar itibariyle artış göstermiştir. 2009 yılında krizin etkisiyle azalan ithalat, krizi takip eden yıllarda tekrar artışa geçmiş ve 2011 yılında ithalat 190,1 milyar USD'ye yükselmiştir. 2011 yılında dünyanın en büyük mobilya ithalatçısı konumundaki ülke ise %22,6 pay ile ABD'dir. ABD'den sonra en büyük ithalatçı firmalar sırasıyla Almanya, Fransa, İngiltere ve Kanada'dır. Mobilya sektöründe en çok ithalat yapan bu 5 ülke toplam ithalatın yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Dünya mobilya ihracatı, ithalat ile aynı yönde hareket etmektedir.

İhracat 2008 yılı sonlarında ortaya çıkan ekonomik krize kadar olan dönemde artış göstermiş, krizle birlikte ihracat azalmış, kriz sonrası ise tekrar artış göstermiştir. 2007 yılında 164,8 milyar USD olan dünya mobilya ihracatı, 2011 yılında 191,9 milyar USD'a yükselmiş ve %16 artış göstermiştir.

Son yıllardaki çıkışı ile Çin, mobilya ihracatının %30,9'unu gerçekleştirerek dünyanın en büyük ihracatçısı olmuştur. Çin'i Almanya, İtalya ve Polonya takip etmektedir. En çok ihracat yapan bu 4 ülke dünyadaki toplam ihracatın yaklaşık yarısını gerçekleştirmektedir.

Türkiye'de Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sektörü

Ağaç ürünleri sektörü geçmiş yıllarda daha çok iç piyasanın ihtiyacını karşılamaya yönelik olup mikro ölçekli işletmelerin ve eski teknolojilerin uygulandığı bir sektör iken son yıllarda sektörün Ar-Ge çalışmalarına daha çok yönelmesi, sertifikalı ürün satışının artması, yeni teknolojilerin kullanılmaya başlanması ile AB ve Ortadoğu pazarlarına hitap etmeye başlamıştır. (DPT Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sektörü Özel İhtisas Komisyonu Raporu) Mobilya sektörü 1990'lı yıllardan itibaren orta ve büyük ölçekli işletmelerin katılımlarıyla ülke imalat sanayisi içinde %3'lük üretim katkısıyla önemli bilgi ve sermaye ağırlıklı imalat kolu olmuştur.

1990'lı yıllardan itibaren ortaya çıkan bu dönüşümün temelinde yatan neden küreselleşmedir. Son yıllarda rekabetin artmasıyla ekonomik ölçekte ve dünya

standartlarında üretim yapan tesisler kurulmuş ve perakende satış mağazaları ile hem iç piyasaya hem de dış piyasaya ürün satar konuma gelmiştir.

Sektörde Üretilen Başlıca

Ağaç ürünleri sektörü 9.Kalkınma planında dört alt ana sektörde incelenmiştir. İlk alt sektör Kereste ve Parke sektörüdür. Türkiye'de kereste üretiminin yaklaşık %70'i inşaat, %20'si mobilya, %10'u ise ambalaj ve diğer sektörlerde kullanılmaktadır. Yonga levha ve lifli levha alt sektörünün ilişkide bulunduğu sektörler ise mobilya, orman işletmeleri, kimyasal madde üreticileridir. (DPT Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sektörü Özel İhtisas Komisyonu Raporu) Mobilya sektörü ise daha çok iç piyasaya hitap etmiştir. Fakat 1990'lı yıllarda pazara giren orta ve büyük ölçekli firmalar, fabrikasyon üretimi kullanmaya ve yaygınlaştırmaya başlamışlar ve dış pazara da hitap eder konuma gelmişlerdir.

Mobilya sektöründe üretimi yapılan başlıca ürün grupları panel mobilya, kanepeturma grubu, oturak-sandalye, ofis mobilyası, yatak, mobilya aksesuar ve parçalar, bahçe ve mutfak mobilyasıdır.

İstihdam ve Ülke Geneline Dağılımı

Ağaç ürünleri sektöründe 5510 sayılı kanunun 4-1/a maddesi kapsamında 2010 yılsonu itibarıyla işyerlerinin ve sigortalıların faaliyet gruplarına ve illere göre dağılımı incelendiğinde İstanbul ağaç ürünleri imalatı yapan resmi kayıtlı işletme ve istihdam düzeyi bakımından ilk sıradadır. Ağaç ürünleri imalatı yapan işyeri sayısına göre İstanbul ilini, İzmir ve Bursa illeri takip etmektedir. İstihdam düzeyine göre incelendiğinde ise İstanbul ilini Bursa ve Kocaeli illeri takip etmektedir. Mobilya sektöründe faaliyet gösteren firmalar ülke genelinde çeşitli illere yayılmış durumdadır.

İstanbul ili mobilya imalatı yapan resmi kayıtlı işletme sayısı ve istihdam düzeyi bakımından ilk sıradadır. Mobilya imalatı yapan işyeri sayısına göre İstanbul ilini, Ankara ve İzmir illeri takip etmektedir. Bu üç ildeki işyeri sayısı, ülke genelinin neredeyse yarısıdır. İstihdam düzeyine göre incelendiğinde ise İstanbul ilini Bursa ve Kayseri illeri takip etmektedir. Aynı şekilde bu üç il toplam istihdamın yarısını karşılamaktadır. İşyeri başına istihdam düzeyi analiz edildiğinde; Kayseri, Bursa ve Kocaeli illeri oranın en yüksek olduğu illerdir.

Sektör temsilci örgütleri, perakende satış mağazaları ile birlikte mobilya sektöründe 2012 yılında toplam işletme sayısının 61.728, toplam istihdamın ise 258.213 civarında olduğunu dile getirmişlerdir. (SGM, Mobilya Sektörü Raporu,2012/1)

2010 yılı SGK verilerine göre sektördeki büyük, orta ve küçük ölçekli 14.692 işletmenin %69,2'si 1-49 çalışan, %18,1'i 50-249 çalışan, %12,6'sı 250'den fazla

çalışan istihdam etmektedir. Günümüzde mobilya sektöründe faaliyet gösteren birçok firma 1990'lı yıllarda mobilya imalatına başlamıştır. Sektörde istihdam düzeyi en yüksek beş firma, mobilya imalatında çalışan toplam işçi sayısının 1/5'ine iş fırsatı sunmaktadır. Sektördeki önemli firmaların çoğunlukla Kayseri'de faaliyet gösterdikleri dikkat çekmektedir. Ayrıca, İstanbul'da İkitelli Organize Sanayi Bölgesi, MASKO, MODOKO, Bursa'da İnegöl ilçesi ile Ankara'da Siteler mobilya imalatçılarının yoğunlaştığı diğer yerlerdir.

Sektörün Kapasite Kullanımı

Ağaç ürünleri imalatı sektöründe kapasite kullanım oranı (KKO) %80'ler civarında seyretmektedir. 2005-2008 döneminde sektör genelinde gerçekleşen KKO'ları, %85 civarında olup imalat sanayi genelinde gerçekleşen KKO'ların (%80) 3-7 puan daha üzerindedir. 2008 yılı sonlarında çıkan ve Türkiye'de de etkili olan ekonomik krizin etkilerinin daha ağır hissedildiği 2009 yılında sektör KKO'ları en düşük değerini almış ve %62 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılında hafif toparlanma görülen ağaç ürünleri sektöründe kapasite kullanım oranı 2011 yılında 77,5 ve 2012 yılında 75,6 olarak gerçekleşmiştir.

Mobilya talep esnekliği yüksek bir tüketim ürünü olduğundan kapasite kullanım oranı da piyasadaki talep değişiminden etkilenmektedir. Mobilya sanayi kapasite kullanım oranları 2009 yılında, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizi de etkileyen küresel mali kriz nedeniyle 2008 yılına göre azalmıştır. Mobilya sanayi kapasite kullanım oranları; 2007 yılında % 70,9, 2008 yılında % 68,5, 2009 yılında % 66,9 ve 2010 yılında %70,4, 2011 yılında %72,6 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca mobilya sektöründe kapasite kullanım oranı işletme büyüklüğü ile doğru orantılı olarak artış göstermektedir.

Küçük ölçekli işletmelerde kapasite kullanım oranı %40 iken, orta ölçeklilerde %55, büyük ölçeklilerde ise %80'dir. Tam kapasite çalışmama nedenlerinin başında iç talep yetersizliği yer almaktadır. Talepteki dalgalanmalar özellikle iç piyasa için üretim yapan işletmeleri olumsuz yönde etkilemektedir

Sektörün Dış Ticareti/Mobilya İhracatı

Mobilya sektörü, imalat sanayi içerisinde istihdam düzeyi ve işyeri sayısı bakımından önemli bir yere sahip olmasına rağmen ihracattaki payı %1,2 düzeyindedir. Mobilya sektöründe imal edilen ürünlerin yaklaşık sadece %15'i ihraç edilmektedir. Ülkemizdeki toplam mobilya ihracatı, 2011 yılında 1,5milyar USD, 2012 yılı TÜİK verilerine göre 1,6 milyar USD olarak gerçekleşmiştir.

2008-2012 döneminde Türkiye'de mobilya ihracatı, 2009'da yaşanan küresel ekonomik krizin etkisinde olduğu dönem hariç, genel olarak artış eğilimi göstermiştir. İş hacmi her sene artan Türk mobilya sektörü, son 2 yıldır ihracatta %18

oranında büyüme göstermiştir. 2012 yılında Türkiye'nin en çok mobilya ihraç ettiği ilk üç ülke sırasıyla Irak, Almanya ve İran'dır. Son yıllarda ihracat tutarındaki artışa bağlı olarak 2009 yılında 170 olan ihracat yapılan ülke sayısı da 2012 yılında 186'ya yükselmiştir.

Türkiye'de İBBS-Düzyey 2 bölgeleri arasında en fazla ihracatın yapıldığı bölge TR10 olarak isimlendirilen İstanbul bölgesidir. TR10 bölgesinin toplam ihracattaki payı %32'dir. İstanbul'dan sonra en fazla ihracatın yapıldığı bölge, Bursa, Bilecik ve Eskişehir'in yer aldığı TR41 bölgesidir.

Mobilya İthalatı

Ülkemizdeki toplam mobilya ithalatı, 2011 yılında 909 milyon USD iken, 2012 yılında TÜİK verilerine göre 614 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. 2008-2012 dönemindeki mobilya ithalatı incelendiğinde 2009 yılının ilk çeyreğinde Türkiye'nin mobilya ithalatı, bir önceki yılın aynı dönemine oranla %43 oranında azalış göstermiştir. Krizin etkilerinin azalmasıyla birlikte sektörde kapasite kullanım oranlarına bağlı olarak ithalatın da artış eğilimine girdiği görülmektedir.

Türkiye'nin mobilya ithal ettiği ülkeler arasında Çin 340.054.270 USD ithalat ile ilk sırayı almaktadır. Çin'in ithalattaki payı %37,4'tür. Mobilya ithal edilen diğer önemli ülkeler ise İtalya, Almanya, Polonya, İspanya, Fransa ve Romanya'dır. Türkiye'de İBBS-Düzyey 2 bölgeleri arasında en fazla ithalatın yapıldığı bölge TR10 olarak isimlendirilen İstanbul bölgesidir. TR10 bölgesinin toplam ithalattaki payı %69,8'dir. İstanbul'dan sonra en fazla ithalatın yapıldığı bölge, Bursa, Bilecik ve Eskişehir'in yer aldığı TR41 bölgesidir. TR10 ve TR41 bölgeleri hem ihracat hem de ithalatın en fazla yapıldığı bölgelerdir.

İhracatın ithalatı karşılama oranları incelendiğinde, oranın yıl içerisinde artış ve azalış şeklinde dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Mayıs 2007-Eylül 2012 tarihleri arasında karşılama oranının ortalama %64 olduğu görülmektedir.

Sonuç ve değerlendirme

-- Türkiye mobilya sektöründe uluslararası piyasada rekabet edebilecek konumdadır. Mobilya sektöründe, 1990'lı yıllardan itibaren küçük ve orta ölçekli işletme sayısı ağırlıktadır. Fakat son 5-10 yıllık dönemde küreselleşmenin etkisiyle büyüyen hedef pazar, artan bilgi ve teknoloji sektörü farklı bir boyuta taşımıştır. Son dönemde Avrupa Birliği'ndeki krizin de etkisiyle hedef pazar Ortadoğu, Orta Asya ve Afrika'ya yönelmeye başlamıştır.

-- Devlet teşviklerinin artması, markalaşmanın öneminin farkına varılması, tasarım odaklı büyümenin hedeflenmesi vb. nedenlerden dolayı bir önceki yıla göre ihracat (2011) yüzde 20 oranında artış göstermiştir.

--Türkiye'de hammadde akışı eksikliğinden dolayı tam kapasite çalışılmaması, güncel teknolojiye uzak makinelerle çalışılması, dünyanın en büyük mobilya üreticisi olan Çin'in olumsuz etkileri, 2009 yılında yaşanan dünya ekonomik krizi sektördeki olumsuz gelişmeleri oluşturmuştur. Önümüzdeki yıllarda yapılacak atılımlarla bu olumsuz etkilerin giderilmesi önem taşımaktadır.

--Sektörde gelecek yıllarda hem ulusal hem de hedef pazarlardaki ihtiyaçlar çerçevesinde eski teknolojinin yenilenmesi ve ithalata bağımlılığın azaltılması hedeflenmelidir.

-- Türkiye'de mobilya sektöründe faaliyet gösteren firmalar Türkiye'de mobilya sektöründe faaliyet gösteren firmalar genelde küçük ölçekli aile şirketleridir. Düşük teknoloji ve düşük kapasite kullanım oranları ile çalışan bu firmaların üretim maliyetleri yüksektir

-- Afet riski altındaki alanların dönüşümünü kapsayan Kentsel Dönüşüm Projesi, 2012 yılının ilk yarısında inşaat sektörünü hareketlendirmiştir. İnşaat ve mobilya sektörünün birbirinin tamamlayıcısı durumunda olması nedeniyle artan inşaat sektörü yatırımları, mobilya sektöründe de önemli gelişmelerin olmasını sağlayacaktır. Kentsel Dönüşüm sektördeki satışları da istihdamı da artıracaktır.

-- Mobilya imalatı sektörünün bölgesel dağılımına bakıldığında başta İstanbul olmak üzere büyük ve sanayisi gelişmiş kentlerde yoğunlaştığı görülmektedir. TR83 Bölgesi'nin sektördeki payı görece düşüktür. Bu olumsuz gelişmenin yanında bölgenin mobilya sektöründeki ihracatı 2011 yılında 9,4 milyon dolar iken ithalatı 2,9 milyon dolardır.

-- Üretimde özellikle CNC ve ağaç işleme operatörlerinin eksikliği ön plana çıkmaktadır. İŞKUR ile eksik görülen alanlarda meslek edindirme kursları açılrsa da bu kurslara büyük bir rağbet görülmemektedir.

-- TR83 Bölgesindeki firmaların ayrı ayrı kurumlara kayıtlı olması (Esnaf ve Sanatkârlar Odası; Ticaret ve Sanayi Odası, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, vb), sağlıklı bir sektör envanterine ulaşılamamasına neden olmaktadır. Bu kapsamda veritabanının daha sağlıklı bir hale getirilmesi için detaylı bir sektör envanterinin çıkarılması önem arz etmektedir.